

Rada Evropy
DOPORUČENÍ TÝKAJÍCÍ SE KURA DOMÁCÍHO (*Gallus gallus*)
(přijata stálým výborem 28. 11. 1995)

PREAMBULE

Stálý výbor Evropské dohody na ochranu zvířat chovaných pro hospodářské účely s ohledem na svoji zodpovědnost dle Článku 9 této dohody pro vypracovávání a přijímání doporučení zainteresovaným stranám, který obsahuje přesné pokyny pro uplatňování principů uvedených v Kapitole I této dohody a založených na vědeckém poznání různých druhů zvířat;

také s vědomím zaužívané praxe pro uplatňování principů welfare (dále pohody) zvířat uvedených v Článcích 3 -7 této dohody;

s vědomím toho, že základní požadavky na zdraví a pohodu u hospodářských zvířat sestávají z dobrého chovu, chovatelských metod odpovídajících biologickým potřebám zvířat a vhodných podmínek prostředí, tak aby podmínky chovu drůbeže splňovaly požadavky na vhodnou výživu a způsoby krmení, volnost pohybu, fyzický komfort; že jsou dány možnosti přirozeného chování při vstávání, lehání, poloh pro odpočinek a spánek, protřepávání křídel a letu, chůzi a běhu, hřadování, tělesné péči, příjmu potravy, vody, defekaci, adekvátními sociálními vztahy a dalším chováním jako je například popelení nebo snášení vajec; potřebou ochrany před nepříznivými klimatickými podmínkami, zraněním, strachem či úzkostí, napadením původci nemocí a jinými onemocněními či poruchami chování; jakož i dalšími základními požadavky uznávanými v praxi či stanovenými vědeckým poznáním;

ohledem na možnost, že výsledky vývoje chovatelství a biotechnologií mohou dále ovlivnit pohodu drůbeže, a s vědomím potřeby zajištění toho, aby takovýto pokrok neovlivnil negativně zdraví a pohodu drůbeže;

majíc na mysli, že je povinností komise znovu zvážit jakékoliv doporučení při získání nových relevantních poznatků, a proto s přáním podpořit trvalý výzkum všemi zainteresovanými stranami za účelem optimálního využívání nových technik zajištění potřeb drůbeže a tudíž zdraví a pohody;

se zřetelem, že ve světle zaužívané praxe a vědeckých poznatků o biologických potřebách drůbeže způsoby chovu v současnosti komerčně využívané, obzvláště bateriové klecové systémy a některé systémy na produkci masa koncem růstové periody, často nesplňují všechny základní potřeby a tudíž vedou ke snížení pohody;

majíc na mysli, že především prostředí a způsob chovu musí splňovat biologické potřeby zvířete a nelze se snažit "adaptovat" tato zvířata na prostředí postupy vedoucími k jejich mrzačení;

proto se zřetelem k tomu, že je třeba věnovat výrazné a trvalé úsilí na adaptaci existujících systémů a metod a na vývoj nových systémů chovu, které jsou v souladu s konvencí a odpovídají potřebám zvířat;

s vědomím toho, že pokroky vědeckého poznání a praktické zkušenosti ukazují, že pokyny v doporučení z roku 1986 týkající se drůbeže druhu *Gallus gallus* chované pro snášku vajec by měly být aktualizovány a že by měly být přijaty pokyny pro všechny kategorie druhu *Gallus gallus*;

se rozhodla, že doporučení z roku 1986 týkající se drůbeže druhu *Gallus gallus* chované pro snášku vajec bude nahrazeno následujícím doporučením týkajícím se drůbeže druhu *Gallus gallus*.

OBEČNÁ USTANOVENÍ

Článek 1

1. Toto doporučení se týká drůbeže druhu *Gallus gallus* chované pro produkci vajec, masa nebo jakékoliv jině hospodářské účely.

2. Zvláštní ustanovení obsažená v přílohách jsou nedílnou součástí tohoto doporučení.

BIOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA KURA DOMÁCÍHO

Článek 2

Při posuzování způsobů chovu bychom měli mít na paměti následující biologické charakteristiky kura domácího (*Gallus gallus*):

a) Kur domácí vznikl z kura bankivského v jihovýchodní Asii a je domestikován po dobu 6000 - 8000 let. Většinu této doby byl chován pro účely dekorativní nebo pro souboje. Během posledních 1000 - 2000 let byl chován pro produkci masa a vajec a teprve posledních 40 až 50 let probíhala intenzivní selekce na produkční vlastnosti. To vedlo spolu se změnami způsobu chovu k dramatickému zvýšení produkce masa a vajec: divoký kur bankivský snáší okolo 60 vajec ročně, kdežto hybridy devadesátých let více než 300. Produkce masa u brojlerů vzrostla obdobně a doba potřebná k dosažení jatečné váhy se výrazně zkrátila.

Intenzivní selekce na produkční vlastnosti nebyla však dostatečně doprovázena paralelní selekcí na další vlastnosti, které by přispěly k ochraně zdraví a pohody zvířat za různých podmínek hospodářského chovu. Ačkoliv existuje variabilita mezi plemeny kura domácího, všechny si stále udržují určité biologické vlastnosti svých divokých předků.

Kur bankivský vykazuje složité modely chování při páření, hnízdění, snášení vajec, jejich inkubaci, péči o potomstvo či obraně před predátory.

b) Kur domácí patří k sociálně žijícím zvířatům, která pokud je jim to umožněno, vytváří soudržné sociální struktury komunikující pomocí volání, kontaktů a vizuálních projevů. Sociální struktura se vytváří asociálním chováním, sociálními facilitacemi a agonistickým chováním (útok, únik, vyhýbavé a submisivní chování) a ve skupinách čítajících až kolem 25 jedinců vzniká hierarchická struktura. U větších skupin mohou vznikat složitější interakce s utvářením podskupin, ale

mnoho jedinců je považováno za vnitrodruhové (konespecifické) veřelce. Zjistilo se, že poskytnutí komplexního a bohatého prostředí snižuje frekvenci agonistických interakcí v populaci drůbeže.

c) Kur domácí si uchoval typický vzor příjmu potravy, který sestává z rozhrabávání půdy, ozobávání a následné ingesce. Ačkoliv míra přetrvávání tohoto chování spojeného s ozobáváním a rozhrabáváním se liší u různých hybridních kmenů, může být takovéto chování u frustrovaných jedinců přeměřováno na zraňování či dokonce kanibalismus vůči ostatním. Zobák u kura domácího je bohatě inervován. Zkracování (kauterizace) zobáku může vést k vytváření neuromů. Ty pak mohou působit značnou a dlouhodobou bolest.

d) Kur domácí, je-li mu k tomu dána možnost, vykazuje stejně širokou škálu aktivit spojených s tělesnou péčí jako jeho předek (kur bankivský). Sem patří péče o peří zahrnující úpravu, čištění a celkovou údržbu stavu a struktury opeření zobákem nebo končetinami; protřepávání a čepýření peří; protahování křídel; popelení. Motivace k popelení zůstává obzvláště silná, dokonce i u ptáků chovaných na drátěné podlážce, a setkáme se s ní i u jedinců prostých ekto parazitů a také u jedinců po odstranění kostrční žlázy. Ptáci, kteří nemají materiál na popelení, se pokouší popelit v peří a je pravděpodobné, že jednou z příčin ozobávání peří je nedostatek materiálu a podmínky k popelení.

e) Kur domácí si uchoval řadu reakcí na ochranu před predátory jako např. znehybnění, varovné volání, náhlé pokusy o útek před nebezpečím, mohutný zápas a vokalizace po chycení. Tyto behaviorální reakce mohou být spojeny s, nebo nahrazeny, naléhavými či fyziologickými reakcemi.

f) U kura domácího přetrvává chování spojené s pářením pokud je hejno tvořeno oběma pohlavími, ale mnoho kmenů hybridů vykazuje malé snahy o inkubaci a péči o mláďata. Všechny slepice však vykazují základní chování spojené s hnízděním a snášením vajec: výběr místa pro hnízdění, výstavbu hnízda, sezení v hnízdě, zvýšený pohyb, kdákání těsně před snesením vejce, pohyby při snášení, kvokání. Plný repertoár takového chování se projevuje pouze tehdy, je-li vhodné místo pro hnízdo. V opačném případě se toto chování projevuje v redukované podobě a s abnormalitami, např. dlouhodobé stereotypní pocházení.

OŠETŘOVÁNÍ A DOHLED

Článek 3

1. Kdokoliv, kdo vlastní drůbež, nebo má drůbež na starost, anebo se zabývá chovem drůbeže, je zodpovědný za zajištění dostatečných opatření k zabezpečení zdraví a pohody ptáků.

2. O drůbež se musí starat dostatečně početný personál s odpovídajícími znalostmi o drůbeži a používaném systému chovu, aby byl schopen:

a) rozpoznat zda zdravotní stav ptáků je dobrý či ne;

b) posoudit změny v chování;

c) zhodnotit vhodnost celkového prostředí k udržení zdravotního stavu a pohody ptáků.

3. Odchyt a manipulaci s ptáky by měl provádět kompetentní a trénovaný personál za přímého dohledu chovatele a v souladu s Článkem 17.

4. Velikost nebo hustota skupiny nesmí být nadměrná a nesmí se vytvářet velké skupiny pokud není dostatečně jisté, že chovatel může zabezpečit pohodu ptáků.

Článek 4

1. Aby se vytvořil pozitivní vztah mezi člověkem a ptáky, musí k nim chovatel často, tiše a na malou vzdálenost přistupovat od jejich raného věku a snažit se, aby nebyli nadměrně plašeni.

2. Mláďata by měla získat odpovídající zkušenost se způsobem chovu (např. konkrétní systémy krmení a napájení) a s podmínkami prostředí (např. přirozené osvětlení, bidla, podestýlka), aby se mohla adaptovat na systém chovu, se kterým se později setkají.

Článek 5

Drůbež pro hospodářské účely nesmí být využita k dosažení jiných cílů, včetně veřejných představení či demonstrací, pokud by takovéto použití mohlo poškodit její zdraví a pohodu.

Článek 6

1. Hejno nebo skupina se musí zevrubně prohlédnout alespoň jedenkrát denně, raději častěji, tiše a pouze s takovým vyrušováním, jaké je nezbytné pro monitorování tělesné kondice zvířat. Pro tento účel musí být k dispozici dostatečně silný zdroj světla, aby byl zřetelně vidět každý jedinec. Takovéto prohlídky se provádí nezávisle na zařízení automatického dozoru.

2. Při zevrubné celkové prohlídce hejna nebo skupiny ptáků se zvláštní pozornost věnuje tělesné kondici, pohybům, dýchání, stavu opeření, očí, kůže, zobáku, končetin, běháků, drápů a pokud je to možné i hřebíčkům a lalůčkům; dále se také věnuje pozornost výskytu ekto parazitů, kvalitě trusu, spotřebě potravy a vody, přírůstkům a během období snášky i produkci vajec. Je-li to možné, ptáci by se měli přinutit k pohybu. Individuálně se vyšetřují jedinci, u nichž se to na základě povšechné prohlídky jeví jako nezbytné.

3. Pečlivě se sleduje úroveň mortality, brakace a pokud možno i morbidity. Pravidelně se provádí pitvy. O všech získaných výsledcích se vedou záznamy.

Článek 7

1. Při prohlídce je třeba vzít v úvahu, že zdraví jedinci vykazují aktivitu a hlasové projevy odpovídající věku, plemeni nebo kategorii, mají jasné lesklé oko, nezměněný postoj, energické pohyby při vyrušení, čistou zdravou kůži, kvalitní opeření, dobře utvářené běháky a končetiny, normální chůzi a aktivní příjem krmiva a vody.

2. Pokud drůbež zjevně není v dobrém zdravotním stavu nebo vykazuje zřejmé příznaky poruch chování, musí chovatel neprodleně přijmout opatření ke zjištění příčiny a zahájit odpovídající terapii. Pokud nejsou bezprostřední opatření přijata chovatelem účinná, je třeba konzultovat problém s veterinářem a v případě nezbytnosti s dalšími specialisty podle vyvolávajících technických faktorů. Zjistí-li se, že příčinou je faktor prostředí v produkční jednotce a nápravu nelze provést okamžitě, je třeba tento faktor upravit po vyskladnění ustájovacích prostor před jejich dalším osazením.

3. Zranění, nemocní nebo stresovaní jedinci se musí neprodleně ošetřit a pokud je to nutné oddělit od hejna, umístit do zvláštních pro tento účel sloužících ustájovacích prostor nebo musí být usmrceni v souladu s ustanovením Článku 22.

USTÁJENÍ, STAVBY A JEJICH VYBAVENÍ

Článek 8

1. Při plánování výstavby nového nebo modifikaci stávajícího drůbežářského zařízení je třeba využít profesionální poradenství s ohledem na aspekty týkající se zdraví a pohody zvířat.

2. Nové metody chovu a ustájení drůbeže se musí testovat z hlediska jejich vlivu na zdraví a pohodu zvířat a nesmí se komerčně zavádět dokud nejsou shledány vyhovujícími.

Článek 9

Při plánování výstavby nového drůbežářského zařízení je třeba zvolit vhodné místo s ohledem na rizikové faktory vnějšího prostředí jako jsou hluk, světlo, vibrace, znečištění ovzduší a predátoři. Pokud je to vhodné, lze využít přirozených vlastností terénu, které poskytují úkryt před predátory a nepříznivými podmínkami počasí.

Článek 10

1. Návrh, konstrukce a provoz budov, stájí a vybavení pro drůbež mají být takové, aby:

- umožňovaly naplnění základních biologických potřeb a udržení dobrého zdravotního stavu;
- umožňovaly péči o drůbež;
- umožňovaly snadné udržení dobrých hygienických podmínek a kvality vzduchu;
- poskytovaly ochranu před predátory a nepříznivými klimatickými podmínkami;
- omezovaly rizika onemocnění, poruch manifestujících se změnami chování, rizika traumatických poranění ptáků a vzájemných zranění a možnosti znečištění ptáků trusem;
- omezily výskyt ostrých hran, výběžků a materiálů škodlivých pro ptáky;
- dovolovaly bez obtíží zevrubnou prohlídku všech jedinců.

Je třeba vyvinout úsilí, aby drůbeži byla poskytnuta možnost různých projevů chování popsaných v části "Biologická charakteristika kura domácího".

2. Stavby pro ustájení ptáků musí být konstruovány a udržovány tak, aby se minimalizovalo riziko vzniku požáru. Použité materiály musí být ohnivzdorné nebo opatřeny ochranným ohnivzdorným nátěrem; musí být přijata veškerá odpovídající opatření k okamžité záchraně zvířat, např. instalace požárního poplachového systému a vypracování evakuačního plánu pro zvířata. Elektrické vybavení a instalace musí být řádně provedeny a udržovány.

3. Budovy a ustájovací prostory se navrhuje a udržují tak, aby:

- bránily průniku hlodavců, volně žijících ptáků a hmyzu;
- umožňovaly prevenci a léčbu při výskytu vnitřních a vnějších parazitů.

4. V ustájovacích prostorech pro drůbež jsou podlahy a hřadovací místa řešena tak, aby nebyla příčinou nepohodlí, stresu či poranění u ptáků. Musí poskytovat dostatečnou podporu zejména dopředu směřujícím prstům běháků; kromě toho hřadovací místa musí být dostatečně dlouhá a umožňovat hřadování všech ptáků současně. Podlaha se udržuje dostatečně suchá a hřadovací místa čistá.

5. Drůbež musí mít přístup ke kvalitnímu substrátu pro popelení a pro omezení zdravotních problémů, především otlaků končetin a prsní krajiny. To se však netýká drůbeže chované v klecových bateriích, kde se podestýlka nepoužívá.

6. Krmné a napájecí zařízení musí být navrženo, zkonstruováno, umístěno, obsluhováno a udržováno takovým způsobem, aby:

- se omezilo rozsypávání nebo kontaminace potravy a vody;
- k němu všichni ptáci měli dostatečný přístup a nedocházelo k nežádoucí konkurenci mezi jedinci;
- nezpůsobovalo poranění u ptáků;
- fungovalo za všech podmínek počasí;
- umožňovalo sledování spotřeby vody a v případě potřeby i krmiva.

Článek 11

1. Výběr plemene při vytváření nebo obnovování hejna by se měl řídit snahou o omezení zdravotních a welfare problémů.

2. Je třeba minimalizovat agresivitu a stres, především při vytváření nových skupin, ale také k udržení stability skupiny.

3. Velikost prostoru pro ptáky se počítá s ohledem na jejich požadavky na prostředí, jejich stáří, pohlaví, hmotnost, zdravotní stav a jejich potřeby projevů chování vzhledem k velikosti skupiny. Hustota obsádky musí být taková, aby nevedla ke změnám chování nebo dalším poruchám či poraněním.

4. Ptáci musí být chováni v takových podmínkách, aby se mohli udržovat v čistotě.

5. Rutinní nebo systematické používání léků jako náhrada za špatné hygienické podmínky nebo praktiky chovu je nepřijatelné.

Článek 12

1. Ustájovací prostory musí být takové, aby teplota prostředí, proudění vzduchu, relativní vlhkost, prašnost a další atmosférické podmínky neovlivňovaly nežádoucím způsobem zdravotní stav a pohodu ptáků. Hustota ptačí obsádky při vytváření skupin se řídí kapacitou větrání v budovách, aby se udržely přiměřené teploty prostředí a nedocházelo k přehřívání, především během horkého počasí. Za výjimečně horkého počasí je třeba přijímat další adekvátní opatření, např. spuštění klimatizace ve stájích.

2. Systém ventilace, zařízení pro skladování a manipulaci s podestýlkou a drůbežím trusem musí být řešeny, udržovány a provozovány tak, aby ptáci nebyli vystavováni působení plynů jako je např. amoniak, sirovodík, oxid uhličitý, oxid uhelnatý v koncentracích působících nepohodlí či poškození zdraví.

3. Pokud zdraví a pohoda zvířat závisí na automatických nebo dalších mechanických systémech ventilace, je třeba instalovat účinný poplašný systém a zařídit stálé přiměřené větrání při výpadech proudu nebo selhání systému.

4. Pokud se budovy zamykají, je třeba zajistit možnost rychlého vstupu v naléhavých případech.

Článek 13

Úroveň hluku musí být co nejmenší a stálá a nesmí vznikat náhlé zvuky. Ventilátory, krmné automaty, a další zařízení musí být konstruovány, umístěny, provozovány a udržovány tak, aby způsobovaly co nejmenší hluk jak uvnitř ustájovacích prostor tak mimo ně.

Článek 14

1. Ve všech prostorách musí být úroveň osvětlení taková, aby se ptáci navzájem viděli a byli zřetelně vidět, aby mohli prozkoumávat své okolí a vyvíjet normální aktivity. Proto se doporučuje minimální osvětlení 20 luxů v úrovni očí ustájených jedinců (měřeno ve třech na sebe kolmých rovinách). Pokud je to možné, používá se přirozené osvětlení. V takovém případě jsou osvětlovací otvory rozmístěny tak, aby ustájovací prostor byl osvětlen rovnoměrně.

2. Po prvních dnech přizpůsobení má být světlý režim takový, aby nedocházelo ke vzniku zdravotních problémů a problémů s chováním. Světelný režim se proto řídí 24-hodinovým rytmem s dostatečně dlouhou nepřerušovanou periodou tmy (základem je přibližně jedna třetina dne), což ptákům poskytuje dostatek odpočinku a omezuje problémy s imunosupresí a oční abnormality.

3. Mezi periodu světla a tmy je třeba včlenit periodu stmívání, aby se ptáci měli čas bez obtíží a různých zranění usadit.

Článek 15

1. Všichni jedinci musí mít každodenně přístup k adekvátní, výživné, vyrovnané a hygienicky nezávadné potravě a trvale k dostatečnému množství vody odpovídající kvality. U ptáků, kteří mají potíže s příjmem potravy a pitím, je třeba přijmout opatření dle Článku 7, odstavce 3.

Kromě mimořádných okolností nejsou náhlé změny typu nebo množství předkládaného krmiva nebo krmných postupů přípustné. Je zakázáno používat metody krmení a krmná aditiva způsobující poranění nebo stres u ptáků.

2. Ustanovení odstavce 1 neplatí při léčebných nebo profylaktických opatřeních dle veterinárních pokynů.

Článek 16

Nejméně jedenkrát denně je třeba zkontrolovat všechna automatická nebo další mechanická zařízení, na nichž závisí zdraví a pohoda ptáků. Zjištěné závady musí být neprodleně odstraněny nebo, pokud to není možné, je třeba podniknout taková opatření, aby až do odstranění závad byl zabezpečen zdravotní stav a pohoda drůbeže.

Článek 17

1. Ptáci nesmí být omezováni v přístupu k potravě a vodě vyjma případů transportu na porážku, která se nachází v blízkosti místa jejich chovu.

2. Je třeba zkoordinovat dobu vyskladnění a transportu drůbeže na porážku tak, aby se co nejvíce zkrátila doba pobytu ptáků v přepravkách před transportem.

3. Před vyskladňováním ustájovacích prostor je nutno odstranit všechny překážky, obzvláště s ostrými okraji a výběžky. Dvřka klecových baterií musí být zcela otevřena, aby se tak omezila různá poranění drůbeže při manipulaci.

Při odchytu drůbeže je třeba se vyvarovat vyvolání paniky a následných poranění nebo úhyňů udušením (např. využitím snížené intenzity světla nebo modrého osvětlení).

4. Zvláštní opatření je třeba při přesunech ptáků uvnitř stájí, aby nedocházelo k poranění o zařízení nebo při manipulaci. Ptáci by raději neměli být nošeni hlavou dolů a v každém případě by měli být drženi za obě končetiny. Je třeba dát pozor, aby nedošlo k poranění končetin a aby hlavou či křídly nenařazeli do pevných předmětů.

Vzdálenosti, na které se ptáci takto přenášejí, musí být co nejkratší (proto se např. využívá transportních přepravek).

5. Slepice z klecových baterií jsou obzvláště náchylné ke zlomeninám kostí. Musí se vyjímát z klecí jednotlivě a během vyjímání je nutno je podírat v prsní krajině.

6. Je třeba používat transportní přepravky s velkými otvory, aby nedocházelo k poraněním ptáků, a během pobytu v přepravkách musí být ptáci chráněni před nepřízní počasí a nadměrným horkem nebo chladem.

7. S ohledem na překonání současných problémů pohody zvířat je třeba podpořit vývoj a užívání vylepšených systémů pro manipulaci s velkými počty drůbeže.

Článek 18

1. Ty části ustájecích prostor, s nimiž drůbež přichází do styku, se důkladně vyčistí a, je-li to nutné, desinfikují pokaždé při vyskladnění a před zástavem nových ptáků. Během ustájení drůbeže se vnitřní povrchy a všechno vybavení udržuje v odpovídající čistotě.

2. Uhynulí ptáci musí být bezodkladně a hygienicky odstraněni v souladu s existujícími předpisy.

Článek 19

Nebezpečí napadání drůbeže predátory je třeba snížit opatřením v souladu se zákonem a předpisy na ochranu zvířat nebo na záchranu ohrožených druhů.

ZMĚNY GENOTYPU A FENOTYPU

Článek 20

1. Chov nebo šlechtitelské programy, které způsobují nebo s největší pravděpodobností budou způsobovat utrpení nebo poranění u ptáků takto chovaných, se nesmí praktikovat. Zejména ptáci s genotypem pozměněným na produkci nebudou chováni za komerčních farmových podmínek, pokud nebylo vědeckými studiemi pohody zvířat prokázáno, že ptáci mohou být chováni za těchto podmínek, aniž by bylo poškozeno jejich zdraví nebo welfare.

2. Šlechtitelské programy by měly být zaměřeny jak na kritéria zlepšení pohody a zdraví ptáků, tak na produkci. Proto je třeba podpořit zachování nebo vývoj plemen či linií drůbeže, u kterých jsou menší problémy spojené např. s agresivitou nebo ozobáváním peří.

Článek 21

1. Pro účely tohoto doporučení se za "mrzačení" považují zákroky prováděné z jiných než terapeutických důvodů, které vedou k poškození nebo ztrátě vnímavé části těla nebo ke změně struktury kostí nebo které způsobují značnou bolest a stres.

2. Mutilace ptáků je obecně zakázána; potřebě takových zákroků je třeba se vyhnout změnou nevhodných faktorů prostředí nebo způsobů chovu a volbou vhodných plemen a linií drůbeže.

3. Jestliže tato opatření dostatečně neomezují utrpení u ptáků, lze učinit případ od případu výjimky z tohoto zákazu na základě rozhodnutí kompetentního orgánu a pouze pro následující zákroky:

- odstranění špičky zobáku;
- amputace prvního článku dozadu směřujícího prstu a vnitřního prstu u chovných kohoutků během prvních 72 hodin života;
- amputace hřebínku během prvních 72 hodin života;

Ačkoliv to odporuje odstavci 2, je možné tolerovat provádění chirurgické kastrace v zemích, kde je to dlouhodobou tradicí povolenou místními zákony.

Je třeba zlepšovat podmínky, za kterých se v současné době chirurgická kastrace provádí. Především tento zákrok musí provádět zkušený pracovník pod veterinárním dohledem s využitím anestézie dle zaužívané praxe a vědeckých poznatků a v souladu s národní legislativou.

4. Pokud se budou takovéto zákroky provádět, je nutno vyvíjet metody anestézie a analgézie, které by bolest omezovaly.

5. Výjimky z obecného zákazu mutilací dle Článku 2 a 3 budou pravidelně přezkoušeny všemi zainteresovanými stranami, aby se ověřila jejich opodstatněnost. Stálá komise bude pravidelně informována o pokrocích v tomto ohledu.

6. Klapky na oči může povolit pouze na krátkou dobu veterinární lékař. Tyto klapky nesmí zcela znemožnit vidění. V žádném případě nelze povolit používání kontaktních čoček a klapek, které vedou k penetraci nebo jinému poškození nosní přepážky nebo které se mohou zaplést a poranit ptáky. Nikdy nelze povolit škrabání živých ptáků.

USMRCOVÁNÍ

Článek 22

1. Pokud je drůbež nemocná nebo poraněná v takovém rozsahu, že je terapie nemožná a přeprava by způsobila značné další utrpení, je nutné ji na místě usmrtit. To musí být provedeno bez vyvolání nepřiměřené bolesti, rozrušení či jiné formy stresu a bezodkladně osobou obeznámenou se způsobem usmrcování, kromě naléhavých případů, kdy tato osoba není okamžitě k dosažení.

2. Použité metody budou:

- a) způsobí okamžitou ztrátu vědomí a smrt, nebo
- b) rychle způsobí necitlivost zvířete k bolesti a stresu, na dobu než dojde k úhynu, nebo
- c) vyvolají úhyn zvířete uspaného nebo účinně omráčeného.

Útopení nebo udušení není povoleno.

Dodatek III, odstavce 2 a 3 popisují metody, které lze použít pro usmrcení nechtěných kuřat a embryí v líhních.

3. Odpovědná osoba provádějící usmrcení je povinna zajistit, aby byly splněny požadavky odstavce 2 a přesvědčit se, že zvíře uhynulo.

DODATEČNÁ USTANOVENÍ

Článek 23

Toto doporučení a především jeho doplňky projdou revizí do 5 let od nabytí moci a v případě potřeby budou doplněny zejména všemi novými vědeckými poznatky.

DOPLNĚK I*

A. DODATEČNÁ USTANOVENÍ PRO DRŮBEŽ CHOVANOU V KLECOVÝCH BATERIÍCH PRO PRODUKCI KONZUMNÍCH VAJEC

Za "systém klecových baterií" se pro účely tohoto doporučení považuje uspořádání klecí pro drůbež v jedné nebo více řadách a v jedné nebo více úrovních v budově. "Kleci" se pak rozumí prostor pro jednu nebo více slepic.

1. Více než tři úrovně klecí lze povolit pouze pokud vhodná zařízení nebo opatření umožňují jejich snadnou prohlídku.

2. Všichni ptáci musí mít bez ohledu na typ používaných klecí dostatečnou volnost k pohybu, aby mohli bez obtíží normálně stát a otáčet se. Také musí mít dostatek prostoru buď pro hřadování nebo sezení na podlaze klece, aniž by jim v tom překáželi ostatní ptáci. Zainteresované strany musí revidovat tato doporučení, ukáže-li se to ve světle dalších zkušeností a vědeckých poznatků žádoucí.

3. Klece musí mít dostatečnou výšku a musí být zkonstruovány tak, aby v nich ptáci mohli normálně stát.

4. Podlahy všech klecí musí být řešeny, montovány a udržovány tak, aby nedocházelo k zneklidnění nebo poranění ptáků a aby skýtalý oporu pro každý vpřed směřující prst obou běháků.

5. Všichni ptáci musí mít přístup ke krmivu současně.

6. Všichni ptáci musí mít přístup alespoň ke dvěma napáječkám, jejichž umístění nebude vyvolávat agresivní chování, anebo ke žlábků s vodou podél celé šířky klece.

7. Poněvadž chov drůbeže v klecových bateriích může v určitých případech vést ke zbytečnému utrpení ptáků, měla by při navrhování, konstrukci nebo rekonstrukci ustájovacích prostor pro drůbež být vyvíjena snaha o zlepšování stávajících systémů chovu a vývoj a zavádění nových systémů, které by splňovaly behaviorální a fyziologické požadavky drůbeže; zejména vývoj ustájovacích systémů, kde mají ptáci více prostoru, prostředí je méně pusté a obsahuje místa pro hnízdění či hřadování.

*Tato dodatečná ustanovení pro nosnice nebyla od roku 1986 revidována.

B. DODATEČNÁ USTANOVENÍ PRO DRŮBEŽ CHOVANOU V DALŠÍCH INTENZÍVNÍCH SYSTÉMECH PRO PRODUKCI KONZUMNÍCH VAJEC

"Další intenzivní systémy ustájení", tedy ne bateriové klecové systémy, jsou pro účely tohoto doporučení:

i) hluboká podestýlka (hobliny, sláma, písek, rašelina, a pod.)

ii) roštové, plastové nebo drátěné podlahy

iii) kombinace i. a ii.

bez nebo s řadami hřadů.

1. Při určování hustoty osazení je nutno vzít v úvahu plemeno, způsob ustájení, linii a typ ptáků, velikost hejna, teplotu, ventilaci a osvětlení, jakož i počet hřadů nebo dalšího vhodného zařízení umožňujícího využití prostoru. Hustota osazení nesmí vyvolávat neklid nebo poranění ptáků.

2. Všechny slepice musí mít k dispozici hřadová místa bez ostrých hran.

3. Musí být k dispozici odpovídající snášková hnízda.

4. Není-li potrava předkládána ad libitum, u krmných míst musí být dostatek prostoru, aby všichni ptáci mohli přijímat potravu současně.

5. Pokud přijímají ptáci potravu z obou stran nerozděleného krmítka, měli by mít k dispozici dostatek prostoru, aby se předešlo nadměrné konkurenci mezi ptáky.

C. DODATEČNÁ USTANOVENÍ PRO DRŮBEŽ CHOVANOU VE VOLNÉM VÝBĚHU

1. Hejna a přenosná ustájovací zařízení by měla být pravidelně přesouvána, aby nedošlo k trvalému rozbahnění a (nebo) kontaminaci půdy původci nebo přenašeči onemocnění v míře vážně ohrožující zdraví drůbeže.

2. Je třeba ochránit ptáky před predátory, psy a kočkami.

3. Pro případ potřeby je nezbytné poskytnout ochranu před deštěm, sluncem a chladem a také větrem na exponovaném terénu.

4. Když se ptáci přemísťují do venkovních zařízení je nezbytné zabránit jejich shlukování a dušení zejména během prvních několika nocí. Ve dne nesmí být ptáci příliš dlouho zavřeni nebo vystaveni přímému světlu během tohoto uzavření.

5. V ustájovacích prostorech nesmí nikdy zůstat zkažené či kontaminované krmivo a voda. Za mrazivého počasí je třeba obzvláštní pozornost věnovat poskytnutí napájecí vody.

DOPLNĚK II

DODATEČNÁ USTANOVENÍ PRO DRŮBEŽ CHOVANOU PRO PRODUKCI MASA

A. DODATEČNÁ USTANOVENÍ PRO CHOVNÉ JEDINCE

1. Je třeba dostatečného počtu kohoutů, aby nedocházelo k agresivnímu chování, které může vést k poranění slepic nebo kohoutů.
 2. Ptáci musí mít přístup k podestýlce, aby ji mohli rozhrabávat, zobat a popelit se.
 3. Ptáci musí mít přístup k hřadovacím místům, která jsou zkonstruována a udržována ve stavu neumožňujícím vznik problémů s běháky a jejichž délka postačuje v noci k hřadování všech ptáků.
 4. K dispozici musí být dostatečný počet hnízdních míst vhodné konstrukce.
 - 5.
- a) Ustanovení 2, 3 a 4 neplatí pro chovné jedince držené v klecích v rámci zvláštního testování. Klece neodpovídající ustanovením 2, 3 a 4 pro chovné jedince mohou být použity i v jiných případech než zmiňuje bod a), pokud klece nejsou opotřebované nebo jinak nepoužitelné.
- b) Kdykoliv je to možné, je třeba poskytnout podestýlku, hřadovací a hnízdní místa.
6. Aby nedocházelo ke konfliktům v motivaci ptáků, je nutno předkládat krmivo v odlišnou denní dobu než je denní maximum snášky. Množství krmiva nesmí být tak nízké, aby to způsobovalo neklid u ptáků (viz článek 15). Šlechtitelské programy musí být zaměřeny na snížení potřeby výrazného omezení příjmu potravy u ptáků.
 7. S ohledem na význam pro pohodu zvířat budou šlechtitelské programy podporovat zdravotní stav potomstva prevencí:
 - pohybových problémů;
 - ozobávání peří;
 - oophoritid nebo salpingitid;
 - agresivního chování.

B. DODATEČNÁ USTANOVENÍ PRO BROJLERY

1. Hustota osazení bude taková, aby v průběhu celé doby výkrmu:
 - všichni ptáci měli snadný přístup ke krmivu a vodě;
 - ptáci mohli vykazovat normální vzory chování (např. popelení a protřepávání křídel);
 - každý jedinec byl schopen přemístit se z přeplněné části do volnějšího prostoru.Kromě toho by smluvní strany měly podporovat výzkum zaměřený na definování produkčních podmínek kompatibilních s pohodou ptáků a zejména za účelem omezení pohybových problémů by měl být výzkum směřován na stanovení optimální hustoty osazení u brojlerů.
2. Ptáci musí mít přístup k podestýlce, aby ji mohli rozhrabávat, zobat a popelit se.
3. U intenzivních systémů je třeba rozmístit krmítka a napáječky tak, aby se ptáci nemuseli přesouvat za potravou a vodou více než 3 metry. Při vysokých hustotách osazení je tuto vzdálenost třeba ještě snížit.
4. S ohledem na význam přirozené rovnováhy mezi vývojem kostry a svaloviny pro pohodu zvířat:
 - musí být šlechtitelské programy zaměřeny na prevenci pohybových problémů;
 - praktiky v chovu by měly být prevencí výskytu problémů pánevních končetin; např. první tři týdny života se podává nízkoenergetická potrava a podporuje se aktivita ptáků (např. regulací osvětlení, přístupem denního světla od prvních hodin života, poskytnutím hřadů, snížením hustoty osazení, zlepšením cirkulace vzduchu).

DOPLNĚK III

USMRCOVÁNÍ NECHTĚNÝCH KUŘAT A EMBRYÍ V LÍHNÍCH.

1. Kuřata, s jejichž dalším chovem se nepočítá, se musí usmrtit co nejdříve a v každém případě do 72 hodin stáří.
2. Kuřata by měla být usmrcována mechanicky ovládaným a pro tento účel schváleným zařízením, které je v souladu s národní legislativou a je zkonstruováno a ovládáno tak, aby bylo zaručeno okamžité usmrcení všech kuřat, i když jich je velké množství.
3. Plyny a směsi plynů smí být použity pouze pokud je takovýto postup v souladu s Článkem 22 a je povolen národní legislativou.

Je třeba zajistit okamžitou smrt a zabránit dušení kuřat pod těly ostatních tak, že se rozmístí v jedné vrstvě a monitoruje se koncentrace plynu.

Aby se okamžitě usmrtila živá embrya, je třeba veškerý odpad z líhní bezodkladně ošetřit výše zmíněným mechanickým zařízením nebo postupovat dle článku 22.